

PRIKAZI

PRESJEK MATEJEVA EVANĐELJA – GLAVNE TEOLOŠKE TEME

Ljiljana Radošević

UVOD

Tijekom ovog kratkog izlaganja treba dati presjek Matejeva evanđelja i uputiti na glavne teološke teme. Naoko jednostavan zadatak. Predstaviti nekoliko stranica Matejeva evanđelja i nije tako velik problem. Međutim, ove stranice govore o Osobi – „Učitelju koji objavljuje ljudima Boga, čovjeka njemu samome. To je Učitelj koji spasava, posvećuje, vodi, koji je živ, koji govori... svakodnevno hoda s nama na našem povijesnom hodu.¹ I zato je teško izreći sve ono što je Matej želio prenijeti određenoj kršćanskoj zajednici prvog stoljeća i svih drugih povijesnih razdoblja. Za nas je još važno da se preko ove konkretne poruke i mi nadahnemo za svoj vlastiti život i rad. Dolazimo iz različitih krajeva, iz različitih zajednica koje su sociološki i vjernički različito strukturirane. Svima naviještamo istu Radosnu vijest. Od Mateja možemo naučiti kako inkulturirati Božju riječ u određenu kršćansku zajednicu. Svaka pred sobom ima profil svoga kraja, svojih vjeronaučnih grupa kojima treba navijestiti Isusa Krista i pridonijeti rastu kraljevstva. Kako to učiniti? Duh Sveti nas trajno poučava u konkretnim situacijama, a tijekom ovog izlaganja ponovo ćemo se osvjedočiti da u poslu naviještanja nismo sami. Uskrsli je s nama. On nas želi odu-

ševiti da s još više žara nastavimo svoje poslanje. Matej, kao i prva kršćanska zajednica, polazi od događaja uskrsnuća, od susreta s Uskrsnulim. U tom ćemo svjetlu prikazati i presjek Matejeva evanđelja.

PRESJEK MATEJEVA EVANĐELJA

Da bismo otkrili glavnu nit Matejeva evanđelja, najjednostavnije je početi od kraja. U zadnjem odlomku svoga evanđelja on sažima bitno u svom planu, da bi zatim protumačio prva poglavlja. Otkriva nam tko je Isus za njeega i kakva je Crkva u kojoj živi. To su posljednje Isusove riječi koje upućuje učenicima, ali to nije „zbogom“. Naprotiv, Uskrsli ostaje prisutan u svojoj Crkvi sve do kraja svijeta, jer on je Gospodin.

„Jedanaestorica pođoše u Galileju na goru kamo im je naredio Isus. Kad ga ugledaše, padaoše ničice preda nj. A neki posumnjaše. Isus im pristupi i prozbori:

‘Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji! Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio! I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta’” (Mt 28,16–20).

1. Proslavljeni Isus poziva svoje učenike na goru. Moraju napustiti Jeruzalem, geografski centar vjere, mjesto Božje prisutnosti, da bi išli prema „Galileji poganskoj“. Crkva koju Isus poziva jest „Crkva za svijet“ – to je njeno poslanje. Okupljena zajednica nije neka nesređena grupa nego institucija. Ona mora susresti Isusa na gori. Za Mateja gora je shvaćena više u teološkom nego u geografskom smislu. To je brdo preobraženja gdje Mojsije i Ilija razgovaraju s Isusom, gora blaženstava na kojoj Isus daje svoj novi zakon u smislu veće unutarne zahtjevnosti, to je konačno gora Sion na kojoj je Mojsije nekoć prenio narodu Božji zakon. U čitavom Matejevom evanđelju Isus se pokazuje kao novi Mojsije koji daje svoj zakon novom Božjem narodu. Isus je više od Mojsija, učenici „padoše ničice preda nj“.

2. Isus se objavljuje kao onaj kojemu je „dana sva vlast na nebu i na zemlji“, kao proslavljeni Gospodin koji je od sada kao suvereni gospodar nad čitavim svijetom. I jer je Gospodin, Isus može poslati svoju Crkvu u misije.

3. Zanima nas tko je ova Crkva? Je li to mala grupa učenika prisutna u uskrsno jutro? Ili je to možda zajednica kršćana između 80–90 godina prisutna u nekim dijelovima Galileje, koja se okuplja da u slavljenju svoga Gospodina otkriva svoje poslanje? Prema Mateju to je strukturirana Crkva sa sakramentalnom organizacijom (ona krsti), s dobro razrađenom teologijom: dogma Presvetog Trojstva izražena je u zbijenoj formuli koja podsjeća na naš Slava Ocu. Ovo je jedinstvena formula u Novom zavjetu gdje su tri Osobe tako jasno stavljene u isti plan. Zajednica koja slavi krštenje zna da po krštenju ulazimo u intimni odnos s Bogom koji je Trojica.

4. Crkva se brine o naučavanju, stvara učenike i čuva sve što je Krist zapovjedio. Više od ostalih evanđelist Matej vodi brigu o „pastoralu razuma“, treba „razumjeti“ ono što se vjeruje. Ako netko ne prihvaća svu ovu vjeru i ako je ne prakticira u moralu koji iz tog proistječe, pokazuje da se isključio, da više nije u zajedništvu Crkve (Mt 18,15–18).

Misija Crkve je sveopća: „učinite mojim učenicima sve narode...“ Na usnama Uskrsloga u uskrsno jutro čujemo ono što su učenici

godinama otkrivali: da treba poći k poganima. Bilo je to nesagledivo poslanje za jednu siromašnu zajednicu.

5. Gdje se nalazi njena sigurnost?

Sigurnost prve zajednice, kao i ove ovdje okupljene, počiva jedino na Isusovom obećanju: „Ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta“ (Mt 28,20). Ovaj „Ja sam“ je snažan, podsjeća na Ivanov „Ja jesam“, Jahve u Starom zavjetu. Zanimljivo je da iz ovog zadnjeg Matejeva evanđelja otkrivamo jednu nepravilnost na početku Evanđelja. Kod Navještenja Josipu anđeo mu objavljuje „Djevica će začeti Sina kojem će dati ime Emanuel, tj. „s nama Bog“, a Josip mu je dao ime ISUS!

Sada se Uskrsli naziva „Ja sam s vama“, sada je on stvarno Emanuel, Bog s nama. To je sigurnost Crkve kroz stoljeća. Danas živi od istog obećanja i iste prisutnosti.

Mogli bismo reći da nam Matej u ovih nekoliko redaka sažima bit svoje poruke. Evo još nekih pojedinosti koje susrećemo u prvom evanđelju.

Matej jasnije od ostalih evanđelista iznosi prvotnu kristologiju. Emanuel naviješten Josipu (1,23) ostaje prisutan sve do kraja vremena (28,20) kao učitelj i naučitelj. U suglasnosti s Pismima ovaj je Isus bio odbačen od Židova, da se Radosna vijest može prenijeti poganima. To nam sažeto pokazuje Prolog. Po njemu saznajemo više od običnog pričanja događaja iz Isusovog djetinjstva. Cilj mu je bio pokazati zemaljsko određenje onoga koji je uskrsnuo od mrtvih. Dok Josip u ime Izraela i Davidova potomstva prihvaća Dijete začeto po Duhu Svetom i rođeno od Djevice Marije, dok dolaze magi koji predstavljaju pogane i poganski svijet, dotle veliki svećenici, kralj Herod, ne znaju za njega, odbacuju ga i progone. Umjesto da mu se pokloni, Herod ga hoće ubiti zajedno s ostalom djecom u Betlehemu. Isus mu je izmakao i sklanja se u Galileju koja je simbol pogana. U tragičnoj povijesti ovog Djeteta već je naznačena smrt i uskrsnuće koje konačno otvara navještenje poganima.

Sada smo iz uvoda u Evanđelje također otkrili poruku čitavog Evanđelja.

Iz svega ovog nam je očito da je Isus Krist onaj koji je uistinu ispunio obećanja Izraela.

Matej to potvrđuje brojnim citatima iz Starog zavjeta. Evanđelje sadrži 11 citata koji su nazvani „citatima ispunjenja“ (1,23; 2,6.15.18.23; 3,14–15; 8,17; 12,18–21; 13,35; 21,5; 27,9–10). Evanđelje Djetinjstva pokazuje kako Isus dovršava put svog naroda, konačni izlazak iz Egipta do Jordana da izvede mnoštvo u Obećanu zemlju. Novi Mojsije se predstavlja kao zglobna veza Starog i Novog zavjeta, kraljevstvo Božje je došlo u njemu i s njime.

Matej nije propustio nijednu priliku da pokaže bilo u Isusovoj vlastitoj osobi, bilo u njegovoj poruci da je on sam ispunjenje proroštva. Želi dokazati svojim židovskim sunarodnjacima da je Isus zaista Mesija kojeg je Izrael očekivao i koji je naviješten po prorocima.

Majstorski je to ostvario pripovjedanjem i govorima po kojima se Matejevo evanđelje skladno dijeli u pet dijelova, od kojih svaki sadrži najprije narativni odsjek, zatim odsjek govora. Takav plan susrećemo u Bible de Jeruzalem, i donosim ga ovdje.

2. eshatološki govor	24–25
3. muka i uskrsnuće	26–28

Ako još dodamo izvještaj o djetinjstvu i muči, možemo reći da Matejevo evanđelje sadrži 7 dijelova, kao što je i u prijevodu Novog zavjeta Bonaventure Duda i Jerka Fućaka.

Pripovijedanja žele ukorijeniti Isusa u povijest njegova naroda, te prikazuju Isusova čudesa, djelovanje i putovanja. U govorima Isus je pred slušatelje iznosio zahtjeve i dao Mesijin zakon. U govorima Matej razvija Isusovo naučavanje koje je centrirano oko glavne teme ukorijenjene u biblijsku povijest, a to je „nebesko kraljevstvo“.

Tako pokazuje Isusa koji je ispunio velike teme Starog zakona, pročišćene od krivih shvaćanja, dajući im puninu.

GLAVNE TEOLOŠKE TEME

1. Mesija

Sama prisutnost „citata ispunjenja“ pokazuje da prvim evanđeljem dominira misao da je Isus Mesija kojega je Stari zavjet prorekao i obećao i kojega su Židovi očekivali. Čini se da se Matej poslužio posebnom zbirkom starozavjetnih „dokaznih mjesta“, koju su prvi kršćani priredili i upotrebljavali u raspravama sa Židovima, dokazujući da je Krist ispunio proroštva. U Pismima su tražili smisao događaja iz Isusova života i smisao svoje vjere. Očito je da su njegovi suvremenici imali iskrivljeno mišljenje o očekivanom Mesiji, jer nisu prihvatili njegovu poruku. Za Mateja Isus je Mesija i to kao „Davidov sin“. Samo Evanđelje počinje rodoslovljem koje upravo želi dokazati da je Isus Davidov potomak (1,1). Sve ono što se kasnije događalo u Isusovu životu potvrđuje mesijansko djelovanje (rodio se u Betlehemu – Mih 5,1; Herod ga želi smaknuti 2,13–23; Isusov odgovor izaslanicima Ivana Krstitelja 11,2–3, 4–6; 12,23; 9,27; 15,23; 21,10.15).

Isus sam sebi ne daje nikad naziv Mesija. Dvanaestorici preporučuje da ne govore kako je on Mesija (16,20). Njegov put Mesije počinje kao put Sluge koji trpi.

ISUSOVO ROĐENJE I DJETINJSTVO (1–2)	
I. PROGLAŠENJE KRALJEVSTVA NEBESKOG (3–7)	
1. narativni odsjek	3–4
2. odsjek govora	5–7
II. PROPOVIJEDANJE KRALJEVSTVA NEBESKOG (8–10)	
1. narativni odsjek (deset čudesa)	8–9
2. apostolski govor	10
III. MISTERIJ KRALJEVSTVA NEBESKOG (11,1–13,52)	
1. narativni odsjek	11–12
2. govor u parabolama (7 parabola)	13,1–13,52
IV. CRKVA, PRVI PLOD KRALJEVSTVA NEBESKOG (13,53–18,35)	
1. narativni odsjek	13,53–17,27
2. eklezijalni govor	18
V. SKORI DOLAZAK KRALJEVSTVA NEBESKOG (19–25)	
1. narativni odsjek	19–22 + 23, govor

Sin Božji

Izraz Sin Božji često susrećemo u evanđeljima. U biblijskom smislu taj naziv ne znači nužno božansku narav onoga koji je nazvan sinom. U Starom se zavjetu sinovima Božjim nazivaju anđeli (Job 1,6; 36,7; Ps 29,1), članovi izabranog naroda kao zajednice (Izl 4,22; Mudr 18,23), Izraelci (Pnz 14,1 i Hoš 2,1). U kasnom židovstvu i pobožan čovjek bio je nazvan „sinom Božjim“ (Sir 4,10; 23,1; Mudr 2,16). U Isusovo vrijeme ovaj naziv nije nužno izazivao pomisao na Mesiju.

Može se reći da je u sinoptičkim evanđeljima naziv „sin Božji“ često prožet vjerom evanđeliste u Kristovo božansko sinovstvo. Takav utjecaj vidimo u Mt 16,16 gdje Petar priznaje Isusovo mesijansko dostojanstvo. Učenici su vrlo teško shvaćali Isusovo duhovno mesijanstvo i Petru je bila potrebna božanska objava da ga prihvati (16,17). Nije isključeno ni to da je evanđelist, u času kad je pisao evanđelje u svjetlu svoje poslijeuskršne vjere, imao na umu Kristovo božansko sinovstvo u strogom smislu riječi.

Naziv „sin Božji“ otvoren je dakle i za značenje pravog Božjeg sinovstva i za njegovo mesijansko dostojanstvo. To je nagovijestio Isus kad se sam nazvao Sinom (17,26–27; 21,37), a potvrđene uskrsnućem ove riječi daju nazivu sin Božji značenje božanskog sinovstva u pravom smislu riječi.

Kraljevstvo Božje

Kod Mateja imamo „kraljevstvo nebesko“, a kod Marka i Luke „kraljevstvo Božje“. U samom značenju ne postoji razlika. Budući da su u Isusovo vrijeme Židovi izbjegavali izgovaranje Božjeg imena, Matej ne želi mijenjati taj običaj i od njega odskakati. Ono što stoji u srži pojma o kraljevstvu jest prije svega Božje vladanje, kraljevanje. Normalno je da kraljevanja nema bez kraljevstva.

Prema Isusovoj nauci kraljevstvo je prije svega Božji zahvat u povijest, koji se u Novom zavjetu očitovao dolaskom Sina Božjega. Bog sam uspostavlja kraljevstvo i ono je njegovo djelo. On je sijač, vinogradar, kralj koji priređuje gozbu. Kraljevstvo raste iznutra jer mu

Bog osigurava životnu snagu i onda se neodoljivo širi kao što kvasac diže tijesto. Poistovjećuje se i s djelom i osobom Isusa Krista.

Sam Isus promatra kraljevstvo pod dva vida: kraljevstvo je već prisutno i još nije do kraja dovršeno. To dakle sadrži sadašnju i buduću stvarnost. Na mnogim mjestima evanđelja kraljevstvo je buduća stvarnost (usp. Mt 10,7; 24,14), a mnoge parabole govore da se ono još ima dovršiti i usavršiti (Mt 13,24–32.47–50), to su parabole o gorušičinom zrnute o žitu i kukolju.

U Isusu je kraljevstvo Božje prisutno, ali tek u početnoj fazi kojoj prethodi ispunjenje. A ovo vrijeme od početka do ispunjenja kraljevstva Božjeg, vrijeme je Crkve, koja je od Uskrsnulooga primila poslanje „da sve narode učini učenicima...“ (Mt 28,19).

Crkva se dakle ne može poistovjetiti s kraljevstvom, ona je samo mjesto okupljanja izabranih koji trebaju izdržati u svojoj borbi na zemlji. Krist će tek na kraju vremena predati kraljevstvo svome Ocu (1 Kor 15,24). Tada će to kraljevstvo postati „kraljevstvo Gospodara našega i Pomazanika njegovog“ (Otk 11,15; 12,10), a vjernici će primiti u baštinu kraljevstvo Kristovo i Božje (Ef 5,5).

ZAKLJUČAK

Izlažući Isusovu nauku, Matej nas je doveo do naših zadataka. Isus u svom propovijedanju daje važnost temi o kraljevstvu i tu želi sve angažirati. I uistinu, nijedan učenik nije suvišan. Od svakoga se traži maksimum zalaganja jer još postoje zapreke koje treba nadvladati. To je prisutno u svakom vremenu. I u ovom našem. Stoga se i od današnjeg učenika traži da pođe u svijet i da stvara nove učenike. Svaki bi učenik trebao biti zapaljen jednom novom vizijom, novom vjernošću i žarom za kraljevstvo.

Mi živimo u svijetu beznađa, velikih socijalnih nepravdi, nasilja, ratova i ubijanja. Imamo priliku da ponudimo čitavoj ljudskoj obitelji i svakom čovjeku ponaosob novu viziju svijeta, novi oblik pravde i mira koji je moguć u Isusu Kristu. Božje kraljevstvo nije drugo doli pravda, mir i radost u Duhu Svetom (usp. Rim 14,17).